

УДК 37.013.74

Н. О. САДОВА

аспірант

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

“ПЕДАГОГІЧНІ МАНДРІВКИ” ОСВІТЯН ХІХ СТ. ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ КОМПАРАТИВІСТИКИ В США

У статті проаналізовано педагогічну діяльність провідних американських фахівців ХІХ ст., яка вплинула на становлення й подальший розвиток порівняльної педагогіки в США. Охарактеризовано зміст діяльності таких освітніх реформаторів: Хораса Манна, Генрі Барнарда, Кельвіна Стоу, Джона Гріскома, Александра Далласа Бейча та Вільяма Гарріса.

Ключові слова: порівняльна педагогіка, США, освітяни, “педагогічні мандрівки”.

Генезу становлення й розвитку порівняльної педагогіки як науки можна простежити із самих ранніх часів людської історії. Адже, на думку американського дослідника Д. Вілсона (1938–2006 рр.), порівнювання є невід’ємним аспектом усіх культур із того самого моменту, як люди почали порівнювати явища навколишнього середовища. Здатність більшості народів порівнювати їх спостереження щодо погоди, ігор, поведінки та будь-чого іншого життєво важливого зі спогадами минулих років цілком може бути покладено в основу культури. Такі порівняння були важливі для виживання й диференціації людей від інших істот, адже люди є єдиними, хто здатен до створення власної культури [12].

Зокрема, американські фахівці С. Фрейзер і В. Брікман у своєму дослідженні “Історія зарубіжної та порівняльної педагогіки: у документах дев’ятнадцятого століття” наголошували на тому, що компаративістика “така ж стара, як звичай відвідування країн, відмінних від своєї власної. Ця практика будь-то для цілей торгівлі, релігійного звернення, війни або навіть цікавості сходиться до ранніх періодів історії людства” [7, с. 2].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що питанням становлення й розвитку порівняльної педагогіки як науки в США приділяли велику увагу як зарубіжні (Дж. Бірідей, В. Брікман, Г. Ноа, М. Екштейн, С. Фрейзер), так і українські (Н. Лавриченко, О. Локшина, Л. Пуховська, А. Сбруєва) науковці, але наразі існує обмежена кількість праць, присвячених саме “педагогічним мандрівкам” ХІХ ст., які суттєво вплинули на становлення й подальший розвиток компаративістики в США.

Мета статті полягає в аналізі педагогічної діяльності освітян ХІХ ст. як одного з чинників становлення й подальшого розвитку порівняльної педагогіки в США.

Аналізуючи науково-педагогічні джерела, ми дійшли висновку, що перші звіти щодо порівнянь освітніх систем різних місцевостей з’являються ще за часів давніх цивілізацій. Наприклад, Платон порівнював стан освіти в Афінах і Спарті так само, як Фуکیدід порівнював Афінську цивілізацію з

іншими Грецькими містами-державами, а Ксенофон надав детальний звіт щодо стану освіти в Персії. В Римі перші нариси з порівняльної педагогіки були зроблені Цицероном, який у своїй праці “De Republica” порівняв освітні системи Греції та Риму [11].

В епоху раннього Середньовіччя певний внесок у розвиток компаративістики було зроблено завдяки експедиціям, що неодноразово відправлялися з метою дослідити іноземні освітні системи. В цей час з’являються нариси Ад-Ал-Рахман ібн Кадуна, науковця з Тунісу, з порівняння культур східних і західних мусульман [10], Рабі Бенджаміна Тудела, який відвідав Індію з освітньою місією, Ніколо й Маффео Поло щодо Китайської освітньої системи, які “відправлялися із середньовічної Європи до Азії та Африки або з одного Ісламського центру до інших” [3, с. 31–35].

У XVII та XVIII ст. зміцнюються міжнародні зв’язки, що позитивно впливає на організацію зарубіжних мандрівок. Відомо, що мандрівники того часу пропагували огляд зарубіжних шкіл як один із найкорисніших видів організації дозвілля під час перебування закордоном. Так, Вільям Петті, професор і засновник Королівського Суспільства (Royal Society), в своєму доробку “Метод дослідження стану будь-якої країни” представив науковий підхід щодо огляду зарубіжних освітніх систем [10].

Як свідчать фахівці, подорожі та інтерес до культур інших країн продовжували зростати в освітніх колах. Так, наприкінці XIX ст., за словами американських дослідників С. Фрейзера та В. Брікмана, “ані поважаючи себе вчений чи президент університету або службовець з питань освіти з будь-якої Європейської країни, Сполучених Штатів або Британської імперії не могли встояти перед бажанням подорожувати та зробити свій власний порівняльний аналіз” [7, с. 18].

Серед найвидатніших педагогічних мандрівників останньої третини XIX ст. учені згадують і японського принца Томомі Івакура, який протягом 1871–1873 рр. відвідав Європу та Північну Америку з метою вивчення систем освіти. Американський професор Д. Вілсон до цього цікавого факту додає ще одну подробицю: молодий службовець Міністерства освіти Японії Фудзімаро Танака, що супроводжував принцаву його вояжі, протягом 1873–75 рр. написав п’ятнадцятитомний звіт про особливості функціонування освітніх систем дев’яти країн світу з перекладами документів, що регламентували стан і розвиток шкільництва в них [11, ст. 20].

Чи не найбільше “педагогічних мандрівок” було здійснено освітянами США, де в XIX ст. прискорений розвиток капіталізму стимулював чітку побудову системи обов’язкової освіти для дітей та вдосконалення вищої освіти.

Серед найвідоміших діячів просвітництва цього періоду можна назвати Г. Барнарда, Х. Манна та К. Стоу.

Зокрема, Х. Манн (1796–1859 рр.) здобув популярність, працюючи секретарем у відділі народної освіти штату Массачусетс. З 1838 р. він починає публікувати звіти про стан американських шкіл, а в 1844 р. публікує

звіт, у якому він порівнює Массачусетську шкільну систему зі школами у Великій Британії, Франції, Німеччини й Голландії. В результаті відвідування європейських країн і ґрунтового знайомства з їх шкільною освітою в період з 1837 по 1848 рр. Х. Манн підготував дванадцять щорічних звітів Массачусетському відділу народної освіти, які були спрямовані на побудову загальноосвітньої школи нового типу (для нової нації). В 1852 р. він підтримав рішення про прийняття пруської освітньої системи в штаті Массачусетс. Згодом пруську освітню систему на експериментальній основі було застосовано ще в дванадцятьох Нью-Йоркських школах. Х. Манн був ініціатором введення в США безкоштовної початкової освіти. Тому не випадково, що в 1852 р. саме в штаті Массачусетс було ухвалено закон про обов'язкове відвідування школи всіма дітьми. Історик Е. П. Каберлі зауважив: “Ніхто не зробив більше, ніж Х. Манн, щоб ствердити в свідомості американського народу ідею, що освіта повинна бути універсальною, нерелігійною, безкоштовною, і мета її полягає не лише в навчанні, а й у вихованні громадянських чеснот і характеру” [6, с. 260].

Ґрунтовно аналізував закордонний досвід і Г. Барнард (1811–1900 рр.), відвідавши декілька європейських країн. Учений детально вивчив систему організації шкільної освіти в Німеччині, видавши в 1861 р. книгу “Німецькі школи і педагогіка. Організація і дидактика загальних шкіл у Німеччині”. Він захоплювався ідеями Й. Песталоцці, результатом чого стало видання в 1859 р. книги “Песталоцці й Песталоціанізм. Життя, освітні принципи і методи Песталоцці”. Зокрема, Г. Барнард працював над видавництвом “Американського Журналу Освіти”, де порушував теми надання освіти широкому загалу, адміністрування, підготовки вчителів, змісту шкільних текстів тощо [1]. У 1874 р. за участю Г. Барнарда побачив світ колективний доробок “Історія і розвиток освіти”, де було описано стан освіти в різних країнах світу (Єгипет, Ефіопія, Японія, Персія, Греція, Рим, Італія, Британські Острови, Західна Європа, Німеччина, Північна й Південна Америка) з давніх часів і до 70-х рр. ХІХ ст.

Варто наголосити на тому, що певну увагу дослідника привернув пруський досвід функціонування освітньої системи, адже Г. Барнард слушно стверджував, що пруські школи “досягли того рівня досконалості, який привернув до себе увагу державних діячів і викликали захоплення розумних педагогів у кожній частині християнського світу” [2, с. 81–86].

За реформування педагогічної системи в штаті Огайо виступав К. Стоу (1802–1886 рр.) – викладач грецької мови, духовної літератури та освітній мислитель. З метою дослідити й зібрати “такі факти й інформацію, які можуть бути корисними для різних систем громадського виховання й навчання”, він був відряджений до Європи [9].

З огляду на предмет дослідження варто згадати про діяльність Дж. Гріскома (1774–1852 рр.), А. Д. Бейча (1806–1867 рр.) і В. Гарріса (1835–1909 рр.), що також позитивно вплинуло на розвиток компаративістики в США.

Так, Дж. Гріском, американський педагог, у 1818–1819 рр. відвідав Англію, Шотландію, Ірландію, Францію, Голландію, Швейцарію й Італію. Результатом мандрівки стала праця “Рік у Європі”, де було описано освітні системи зазначених країн [5].

А. Д. Бейч, американський інженер і просвітител, з 1836 по 1838 рр. перебував у Європі з метою дослідити провідні освітні системи. Під час відрядження освітянин відвідав лекції М. Фарадея в Лондоні, зустрівся з Ф. Араго в Парижі та А. Гумбольдтом у Берліні. Результатом цього відрядження став детальний звіт (660 с.) щодо стану європейських освітніх систем (англійської, французької, німецької та швейцарської) з описом сотень шкіл і університетів, які він відвідав. Цей звіт став еталоном для реформаторів освіти того часу, наприклад, Г. Барнарда [8].

В. Гарріс, американський педагог і філософ, наголошував на обережному використанні запозичень у галузі освіти, зокрема це стосувалося зарубіжних освітніх систем. На його справедливую думку, процес запозичення ідей та досвіду з інших освітніх систем є складним, адже те, що спрацювало в одній соціальній ситуації, може бути непридатним для іншої. В. Гарріс також стверджував, що порівняльні дослідження можуть виявити універсальні зв'язки між освітою та суспільством, зруйнувати кастову систему й привнести демократію в суспільство [4].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що реформатори ХІХ ст. цікавилися зарубіжним досвідом у галузі освіти. Зокрема, стає очевидним, що ранні порівняльні дослідження зробили вагомий внесок у розвиток американської початкової школи, що, в свою чергу, призвело до становлення американської шкільної системи взагалі та компаративістики зокрема. Більш детально зміст, форми та методи педагогічної діяльності освітян ХІХ ст. передбачено розглянути в подальших наукових пошуках.

Список використаної літератури

1. Barnard H. Advances State and National Education Initiatives [Electronic resource] / H. Barnard. – Mode of access: connecticuthistory.org.
2. Barnard H. National education in Europe / H. Barnard. – Hartford: Case Tiffany&Co, 1854. – 890 p.
3. Brickman W. Prehistory of Comparative Education to the End of 18 century / W. Brickman. – Comparative Education Review. – 1966.– 10 (1). – P. 31–35.
4. Development of Comparative Education [Electronic resource]. – Mode of access: camponotes.com.
5. Chaube S. P. Comparative Education / S. P. Chaube. – New Delhi, 2009.
6. Cubberley E. P. Public Education in the United States / E. P. Cubberley. – 1919. – 767 p.
7. Fraser S. E. A History of International and Comparative Education: nineteenth century documents / S. E. Fraser, W. W. Brickman. – Glenview, IL, Scott Foresman. – 1968.
8. Jansen A. Alexander Dallas Bache. Building the American Nation through Science and Education in the Nineteenth Century / A. Jansen. – Campus Verlag GmbH, Frankfurt-on-Main, 2011.
9. Knight E. W. Reports on European education by J. Griscom, V. Cousin, Calvin E. Stowe / E. W. Knight. – New-York, 1930.
10. Trethewey A. R. Introducing Comparative Education / A. R. Trethewey. – Hong Kong, 1976.

11. Wilson D. N. The Future of Comparative and International Education in a Globalised World / D. N. Wilson // Comparative Education. Continuing Traditions, New Challenges and New Paradigms ; Edited by Mark Bray, 2003.

12. Zajda J. Globalization, Policy and Comparative Research: Discourses of Globalization / J. Zajda, V. Rust. . – Springer, 2009.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2016.

Садовая Н. А. “Педагогические путешествия” педагогов XIX ст. как фактор становления компаративистики в США

В статье проанализирована педагогическая деятельность ведущих американских специалистов в области образования XIX в., которая повлияла на становление и дальнейшее развитие сравнительной педагогики в США. Охарактеризовано содержание деятельности таких реформаторов образовательной сферы: Хораса Манна, Генри Барнарда, Кельвина Стоу, Джона Грискома, Александра Далласа Бейча и Вильяма Гаррисса.

Ключевые слова: *сравнительная педагогика, США, педагоги, “педагогические путешествия”.*

Sadova N. “Educational Journeys” of the Educators of the XIX Century as a Factor of Formation of Comparative Education in the USA

From the beginning of the nineteenth century, coincident with the rise of national systems of education in Europe, journeys abroad were made by educators with a specialized interest in educational matters. They went to foreign countries to discover information useful for charting the course of education in their own countries.

Educators concerned themselves with educational theory, methodology, finance and organization. Their reports focused sharply upon the school systems and took the form of encyclopedic descriptions.

So, this article analyzes educational activity of some leading educators of the nineteenth century that influenced the formation and further development of Comparative Education in the USA.

In particular the activity of such educators as Horace Mann, an American politician and educational reformer, who served as a Secretary of the Massachusetts State Board of Education; Henry Barnard, an American educationalist, reformer and editor of such journals as: the American Journal of Education, Connecticut Common School Journal, Journal of the Rhode Island Institute of Instruction; Calvin Stowe, an American Biblical Scholar who helped spread public education in the United States; John Griscom, an American lecturer and educator; Alexander Dallas Bache, an American engineer and educator who examined European education systems; and William Harris, an American educator and philosopher who served as the United States Commissioner of Education are examined here.

Key words: *Comparative Education, the USA, educators, “educational journeys”.*